

MONSTERKLUBBEN

Redaktör Richard Svensson

Etablerad 2008

richard@ungafakta.se

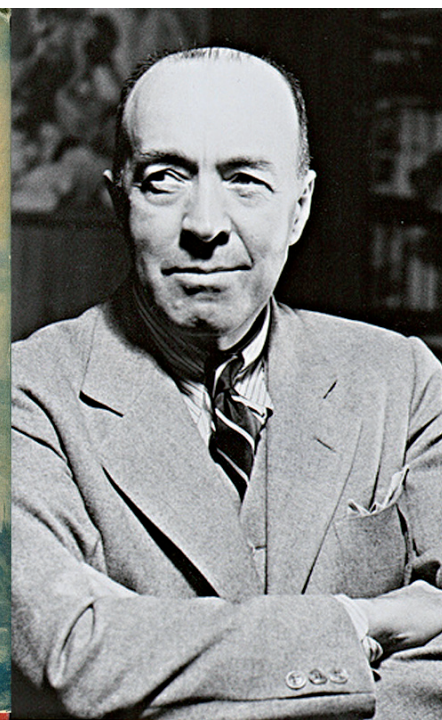

DOUG MCCLURE BLAND MONSTER OCH VILDAR

Under 1960 och 70-talen var det faktiskt inte Hollywood, utan två brittiska filmbolag som dominerade med sina skräck- och fantasyfilmer. Störst av dessa var Hammer, vilka vi ska berätta om nästa gång. Det har ofta sagts att Hammer uppfann den moderna skräckfilmen med sina blodiga färggranna versioner av "Dracula", "Frankenstein" och andra skräckklassiker. Som hedervärd tvåa kommer filmbolaget Amicus, som fokuserade på att göra filmer uppbyggda av flera kortare historier, som utspelade sig i modern tid. Amicus gjorde ett litet antal filmer med monster i handlingen, till exempel "Fruktans monster" (1970), som är en version av "Dr Jekyll och Mr Hyde", och "... And Now the Screaming Starts!" (1972) om en avhuggen hand som jagar folk. Framåt slutet av 1960-talet gjorde Hammer några filmer som vände sig från skräckhistorierna mot fantasy istället. Den mest framgångsrika av dessa var "One Million Years BC" (1968), där tappra grottmänniskor kämpar mot dinosaurier och andra urtidsmonster. elektroder som satt i monstrets nacke.

Amicus drevs av Milton Subotski, Max J. Rosenberg och John Dark. 1973 beslöt de sig för att också fokusera på mer fantasifulla filmer, som kunde ses av hela familjer, inte bara vuxna. De lyckades att få tag på rättigheterna till tre böcker av amerikanske författaren Edgar Rice Burroughs, som är mest

berömd för att ha skapat figuren Tarzan. Men Burroughs skrev en massa andra berättelser. Hans egen favorit var historierna om John Carter, en sydstatsofficer som hamnar på planeten Mars, räddar en prinsessa och slåss mot en mängd märkliga varelser. Den första filmen om John Carter är förresten på väg mot biograferna just nu. Andra populära böcker av Burroughs handlade om hjältar i olika urtidsmiljöer och det var dessa som fångade Amicus-producenternas intresse.

Edgar Rice Burroughs med sin berömda bok.

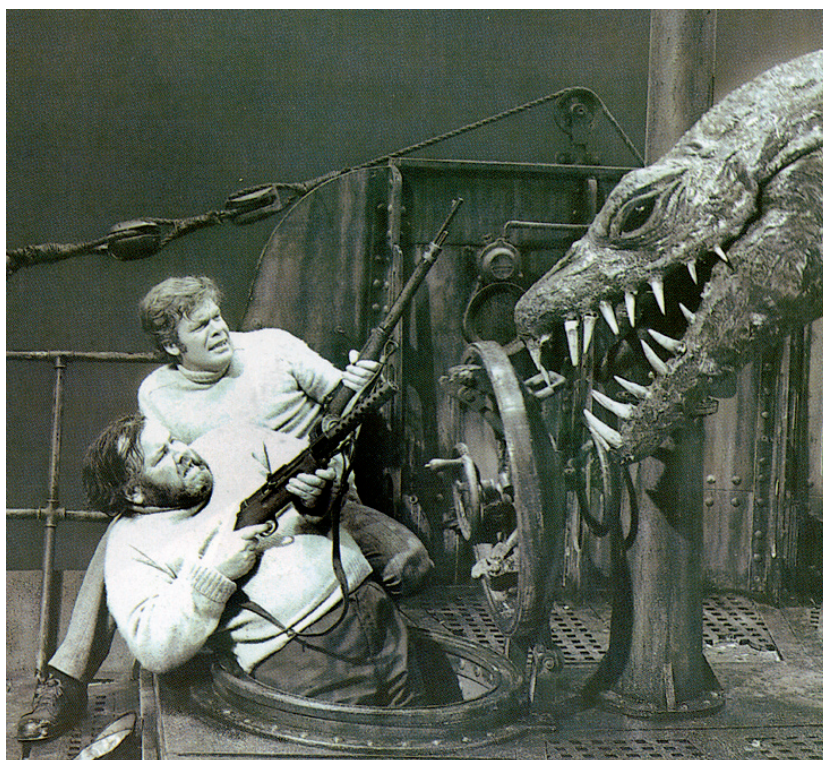
The Land That Time Forgot

Man valde att först filma Burroughs roman "The Land That Time Forgot" (1918), vilken var den första i en trilogi om den mystiska kontinenten Caprona. Subotski, Rosenberg och Dark skakade fram en miljon dollar till filmens budget. Idag görs filmer för 150 miljoner dollar utan att det är ovanligt, men 1973 var en miljon mycket pengar, särskilt för ett litet filmbolag som Amicus. Handlingen i "The Land That Time Forgot" (på svenska "Det djävulska landet") utspelar sig under första världskriget och historien börjar med att en fyrvaktare hittar en metallflaska med ett manuskript i. Texten berättar en märklig historia som inleds då en tysk ubåt torpederar ett brittiskt fartyg som snabbt sjunker. En liten grupp överlevande räddar sig ombord livbåtar och lyckas gömma sig i en tjock dimma som rullar in. Bland dessa finns Lisa Clayton (Susan Penhaligon), den enda kvinnan som klarat sig. Amerikanen Bowen Tyler (Doug McClure) tar snabbt kommandot och övertygar sina kamrater om att de kan ta

ubåten från tyskarna då de nästa gång går upp till ytan. Dolda av dimman lyckas Tyler och britterna smyga ombord på ubåten då den är i ytläge och får snabbt ett trumfkort, då de tar kaptenen som gisslan. Efter en kort konflikt får britterna kontroll över vapnen ombord och Tyler, som är ingenjör och expert på ubåtar, sätter kurs mot en neutral hamn. Tyske andreofficeren lyckas dock störa navigeringen med en magnet och snart är de helt ur kurs.

Någonstans i Sydatlanten stöter de på en barriär av is, vilken den tyske kaptenen Von Schoenvorts (John McEnery) känner igen som den mytomspunna ön Caprona, namngiven av en upptäcktsresande som aldrig gick iland på den landmassa han just funnit. Efter att ha upptäckt gröna blad flytande i de frostiga vattnen beslutar man sig för att ta sig under isen för att se vad som finns bakom. Bakom den frusna barriären finner man ett tropiskt land, med varmt klimat och yppiga djungler. Nästan genast blir ubåten attackerad av en plesiosaurie. Man ser andra urtidsmonster slåss i vattnet och himlen är full av flygödlor. I Caprona tycks tiden ha stått stilla.

En plesiosaurie anfaller ubåten. Monstret här är en docka i naturlig storlek.

Tyskarna och britterna beslutar sig för att samarbeta för att ta sig oskadda därifrån och första problemet att lösa är få tag på bränsle. En expedition till lands ledd av Tyler och kapten Von Schoenvorts blir först anfallna av två allosaurier och sedan av en grupp neanderthalare. Tyler knockar en av grottmännen, som finner sig i sitt öde och går med på att hjälpa främlingarna. Ahm, som neanderthalaren kallar sig, lyckas kommunicera hjälpligt med Lisa. Hon har studerat flera urgamla språk och förstår så mycket att Ahm tror att han kommer att utvecklas till att bli som britterna och tyskarna, alltså en modern människa. Det blir flera expeditioner in i Caprona, där Ahm bland annat visar en sjö av råolja, lämplig för bränsletillverkning. Flera dinosaurieattacker följer och vid olika tillfällen möter

Neanderthalaren Ahm blir uppäten av en flygödlor.

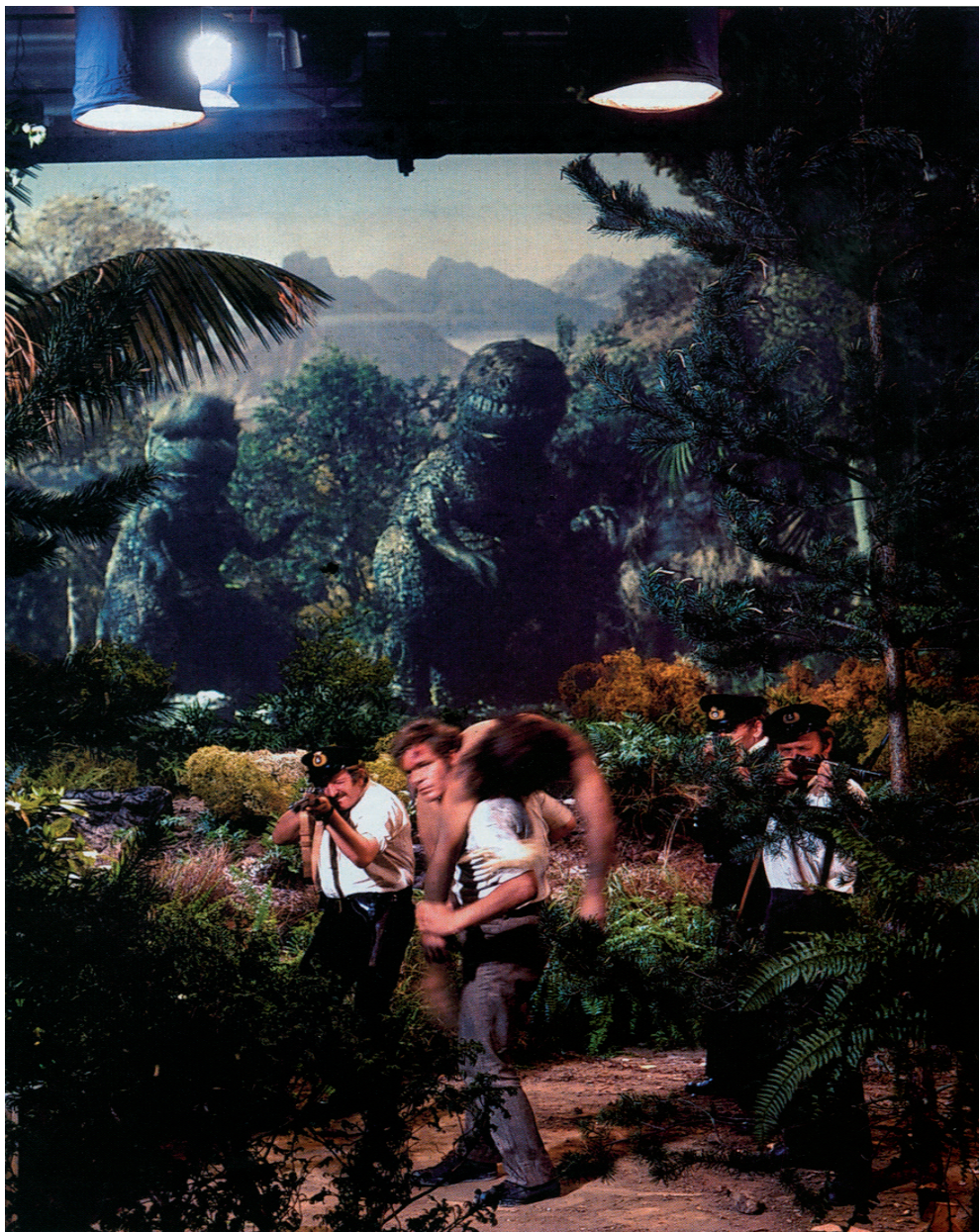
man andra urtidsmänniskor som tycks mer utvecklade än neanderthalarna. Under en av dessa konfrontationer överraskas Ahm av en flygödlor som griper honom i sitt gap. Senare får en jättelik vulkan ett våldsamt utbrott, vilket skakar hela Caprona. Tyskarna ser sin chans att ta tillbaka ubåten och en strid utbryter där kapten Von Schoenvorts dödas. Tyler väljer att inte följa med till ubåten, utan ger sig av att rädda Lisa som blivit bortförd av urtidsmänniskorna. Då de återvänder till sitt läger ser de ubåten utom kontroll, sjunkande ned i de kokande vattnen.

Filmen slutar med att Tyler och Lisa, de enda överlevande, har vandrat till kallare trakter i Caprona. Tyler har skrivit ner hela deras otroliga äventyr på papper och lägger sin redogörelse i en metallflaska, vilken han kastar i havet.

"The Land That Time Forgot" hade premiär 1975 och blev en framgång över hela världen. Filmen är en intressant blandning av saker som både funkar och inte funkar. Till rollen som Bowen Tyler anställdes amerikanske skådespelaren Doug McClure, som en gång blivit berömd för sin huvudroll i westernserien "The Virginian". Så småningom hade hans stjärna börjat dala och han sågs under resten av livet dyka upp i b-filmer av olika slag, några gräsliga, andra riktigt bra. De övriga rollerna fylldes av

pålitliga brittiska skådespelare, som fortfarande dyker upp i allt från stora Hollywoodproduktioner till brittiska deckare typ "Morden i Midsommer". Alla scener till havs åstadkoms genom att filma modellskepp i en jättelik vattentank. Dessa scener skapades av Derek Meddings, som gjort modelleffekter till en mängd filmer, bland annat "Stålmannen" (1978) och James Bond-filmerna. Man använde också en riktig ubåt från första världskriget, som tjänstgjort i Medelhavet och klarat sig utan skador. Filmen spelades in på Kanarieöarna och i studior i England.

Alla urtidsmonster var så klart ett stort problem. Hammer hade valt att anställa trickfilmaren Ray Harryhausen för sin "One Million Years BC". Harryhausen byggde dockor och animerade dessa i livliga scener där de slåss mot grottmänniskor och även varandra. Dockanimation var på denna tid den bästa tekniken att ge liv åt dinosaurier på film, men den var också tidsödande och därför kostsam. Producenterna gick istället till Roger Dicken, som under sin karriär skapade en mängd monster i form av masker, kostymer och handhållna dockor. Hans mest kända skapelse är nog monsterynglet som hoppar ut ur skådespelaren John Hurts mage i rymdskräckisen "ALIEN" (1979). Dicken hade inte mycket pengar till sitt förfogande att trolla med. Han byggde en rad dinosauriedockor som sköttes som muppar och med olika typer av invärtes mekanik. Några av dessa dinosaurier fungerar bra, som till

Trickfilmning 1975: En film med dockdinosaurier spelas upp bakom skådespelarna i en studio. På så sätt syns både skådisar och monster i samma bild.

exempel ett par styracosaurier som kommer ut ur djungeln i natten. Jämt över lag ser dockorna ut som just dockor och rör sig klumpigt och livlöst. Man byggde också några av urtidsmonstren i naturlig storlek, såsom en flygödlas upplyft av trådar från en kran och halsen och huvudet på den plesiosaurie som anfaller ubåten. Även om alla effekterna i "The Land That Time Forgot" inte helt funkar ser filmen väldigt snygg ut. Scenerna från Caprona är fyllda av färger och alla miljöer är stämningfulla och övertygar som mystiska urtidsdjungler. Manusets skrevs av James Cawthorn och fantasyförfattaren Michael Moorcock, och är ganska troget bokens handling. Filmen regisserades av Kevin Connor, som fortsatte att göra fantasyfilmer åt Amicus. Doug McClure ville egentligen inte göra filmen, åtminstone inte just då. Han var mitt uppe i sin tredje skilsmässa och hade börjat dricka mycket. Under inspelningen sökte han ibland tröst i flaskan, vilket satte fyr på hans humör. Under ett gräl med producenten John Dark var McClure nära att ge honom en smocka, men valde istället att köra handen rakt genom väggen på Darks kontor! I den färdiga filmen är dock McClure en entusiastisk äventyrshjälte och bidrog säkert till filmens framgång.

Roger Dicken med dinosaurier han byggde för filmen.

At the Earth's Core

Trots sina blandade erfarenheter av Doug McClure valde Rosenberg, Subotski och Dark att hyra in honom igen för sin nästa film. Regissören Kevin Connor stod åter vid rodret när produktionen av Edgar Rice Burroughs "At the Earth's Core" drog igång. Burroughs roman är början på en lång serie böcker där man följer äventyraren David Innes i urtidsvärlden Pellucidar, vilken ryms inuti en enorm hålighet i vårt jordklot. Amicus "At the Earth's Core" (1976) börjar med att uppfinnaren professor Abner Perry (Peter Cushing) gör sig beredd att med sin assistent David Innes (McClure) ge sig av i "järnmullvaden". Denna märkliga farkost är en sorts ubåt försedd med en nosborr som gräver sig genom jorden. Planen är att visa upp järnmullvaden då den tar sig igenom en kulle. Men något går fel och farkosten störtar sig ned genom jordlagren till den kommer ut i en hålighet långt, långt ner i planetens innandöme. Denna hålighet visar sig vara ett tropiskt land, fullt av märkliga växter och ännu märkligare monster. Knappt hinner Innes och Perry lämna järnmullvaden förrän de blir jagade av ett bisarrt vidunder och räddas/tillfångatas av människolika varelser med rustningar och vapen. De bägge männen finner sig strax vara slavar i en grottvärld där de människolika sagotherna tjänar ett släkte intelligenta flygödlor kallade maharer, och där normala, fast primitiva människor hålls fångna. En av dessa, den vackra Dian (Caroline Munro) förklarar att de befinner sig i landet Pellucidar. Hon blir så klart förälskad i David Innes, efter att han visat sin manlighet i kamp mot diverse monster och

besegrat en rival bland grottmännen, Jubal-den-fule. Innes lyckas ena stammarna av urtidsmänniskor och de onda maharerna störtas. I slutet har järnmullvaden reparerats och Innes och Abner återvänder till ytvärlden, medan Dian (ovanligt nog) väljer att stanna hos sitt folk. I Burroughs andra böcker om Pellucidar får man dock veta att David Innes återvänder till Dian och stannar i Pellucidar som ledaren för hennes folk. I en bok möter han också Tarzan, som råkat ta sig ned i underjorden.

Peter Cushing, Caroline Munro and Doug McClure.

"At the Earth's Core" är jämfört med "The Land That Time Forgot" en mycket mer lekfull film. Många tycker också att den är rent barnslig. Handlingen är full av osannolika äventyr, vilda slagsmål och knasiga monster. Doug McClure och Caroline Munro (senare en Bond-brud) spelar sina roller med dämpad humor och ärlig dramatik. Peter Cushing däremot spelar ut sin roll som knäpp uppfinnare till fullo och det är omöjligt att ta hans professor Perry på allvar. Cushing var redan en kändis från filmbolaget Hammers skräckfilmer och är nu kanske mest känd som befälhavaren på dödsstjärnan, Grand Moff Tarkin, från första "Star Wars" (1977).

Man kan sammanfatta "At the Earth's Core" som färgstark. Filmen är helt inspelad i en studio,

Några av de märkliga monster som bebor landet Pellucidar.

där man byggt upp fantastiska skogar med underliga urtidsväxter och labyrintlika grottsystem. Ian Wingrove, som senare jobbat på filmer som "Troja" och "Alien vs Predator", var ansvarig för specialeffekterna, inklusive den mängd monster som dyker upp i filmen. Dessa odjur av gummi och plast är otroligt fantasifulla men aldrig övertygande som verkliga, levande varelser. Till skillnad från Roger Dickens

dock-dinosaurier i "The Land That Time Forgot" är monstren i denna film ofta gestaltade av stuntmän i monsterdräkter, på samma sätt som i de japanska Godzillafilmerna. Till och med en fyrfota jätteödlas Doug McClure slåss mot i en arena är någon stackars sate inkapslad i en varm gummikostym. Under kampen vacklar vidundret omkring tämligen tafatt och ger en viss känsla av hur förvirrad mannen inuti måste ha känt sig. Andra bisarra varelser inklude-

rar en köttätande dinosaurie med hönshuvud, en eldsprutande jättepadda samt två enorma grislika monster som slåss på liv och död. De ljud dessa kreatur yttrar är lika underliga och påminner oftast om någon som blåser (eller fiser) in i ett långt plaströr. Även maharerna, de supersmarta flygödlorna, är människor i gummidräkter och då det blir dags att få dessa filmens skurkar att flyga blir problemen med stuntmännens vikt uppenbar och monstren verkar oftare hänga och dingla i luften än sväva fram likt fåglar.

Emellertid är "At the Earth's Core" en väldigt underhållande film och det finns inte en tråkig sekund, även om det är nästintill omöjligt att tro på allt man ser. Handlingen är förlagt till sent 1800-tal och "järnmullvaden" är en påhittig maskin som faktiskt ser ut att ha kunnat vara byggd på den tiden. Musiken är nästan helt gjord på syntar av Mike Vickers från popgruppen "Manfred Mann" och ger en mystisk stämning till scenerna i Pellucidar. Även "At the Earth's Core" blev en stor framgång, trots sina brister. Filmen är tydligt mer riktad mot en yngre publik, med mildare våld och en mer

lättisam handling än "The Land That Time Forgot".

The People That Time Forgot

Den sista Burroughs-boken som Amicus hade filmrättigheterna till var uppföljaren till "The Land That Time Forgot"; "The People That Time Forgot". Vid det här laget hade Amicus börjat falla sönder ekonomiskt. Deras första två äventyrsfilmer hade fått uppbackning från det amerikanska filmbolaget AIP, vilka var ansvariga

Äventyrarna möter grottkvinnan Ajor, en av de trevligare inslagen i urtidslandet.

marknadsföring och distribution. AIP valde att helt kliva in som producenter för "The Land That Time Forgot" (på svenska "Flykten från djävulslandet/Det djävulska folket") och tog över en produktion som påbörjats av Amicus.

Kevin Connor var inte helt oväntat tillbaka som regissör och även Doug McClure är med, fast denna gång bara som en sidofigur. Historien tar upp tråden efter slutet av "The Land That Time Forgot".

Ben McBride (Patrick Wayne), en barn-domsvän till Bowen Tyler, ger sig av till Caprona för att hitta sin försvunne kamrat och hans partner Lisa Clayton. Tillsammans med sin trogne flygplansmekaniker Hogan (Shane Rimmer), professor Norfolk (Thorley Walters) och journalisten Lady Charlotte "Charly" Cunningham (Sarah Douglas) korsar McBride Capronas skyddande mur av isberg i ett biplan. Innan de hinner landa skadas flygplanet av en enorm flygödda och de kraschar i en dalgång. Hogan stannar kvar för att laga planet, medan resten av sällskapet fortsätter in i Capronas skogar. Efter några dramatiska möten med dinosaurier träffar de på den kurviga grottkvinnan Ajor (Dana Gillespie), som bär en modern dolk och talar (nästan) felfri engelska. Det visar sig att hon känner Bowen Tyler och att både hennes språkkunskaper och dolken är gåvor från honom. Hon förklarar att Tyler och Lisa tagits som fångar av de onda Nagas, den högst utvecklade formen av människor på Caprona. Nagas har en stad formad som jättelika döds-skallar och använder svärd och pilbågar. Jämfört med de övriga raserna på Caprona är de långt framskridna. Hela sällskapet hamnar så småningom i Naga-staden, där damerna är på väg att offras till den kokande vulkan som i förra filmen nästan orsakade Capronas undergång. I stadens fängelsehålor möter McBride och Norfolk en skäggig och sliten Bowen Tyler, som förklarar att Lisa redan offrats till vulkanen. I en desperat utbrytning flyr männen från fängelset, dödar Naga-kungen och flyr. De blir dock förföljda av både Naga-soldater och ett urtidsmonster, och Tyler väljer att offra sitt liv så att de andra kan komma undan. Ännu ett vulkanutbrott äger rum och det är med nöd och näppe McBride och kompani hinner fly i sitt nyreparerade flygplan.

"The People That Time Forgot" hade premiär 1977 och blev inte lika framgångsrik som sina föregångare, trots att den på många sätt är en bättre film. Till exempel är alla dinosaurieffekter något mer övertygande än tidigare. Handlingen är ett enkelt äventyr, men inte lika barnsligt som "At the Earth's Core". Återigen är filmen full med ansikten som dyker upp i flera andra sammanhang. Hjälten Ben McBride spelades av Patrick Wayne, son till westernlegenden John Wayne. Sarah Douglas (Lady Charlotte) sågs senare som superkvinnan Ursa i "Stålmannen" och "Stålmannen II". Den lättklädda Ajor spelades av Dana Gillespie, som egentligen är blues- och jazzsångerska, men som ibland hoppat in i filmroller för skojs skull. En riktig doldis i filmen är David Prowse, som här spelar naga-kungens tyste bödel, och som samma år kröp in i Darth Vaders svarta rustning för första "Star Wars"-filmen.

Warlords of Atlantis

När Amicus filmer hade premiär var Edgar Rice Burroughs redan död, men hans sonson utsågs som ansvarig för författarens dödsbo. När han fick se filmversionerna av hans farfars romaner bleknade han något och kunde bara konstatera att de inte levde upp till hans förväntningar. Åtminstone inte tekniskt. Det blev därför inga fler filmer efter Burroughs böcker. Nästa film i Amicus fantasyserie,

Dödskallestaden i "People That Time Forgot."

"Warlords of Atlantis" (1978) byggde alltså inte på någon av Burroughs romaner, men verkar väldigt inspirerad av dem. De två återkommande trojänarna Doug McClure och regissören Kevin Conner var så klart på plats.

Runt sekelskiftet har den brittiske arkeologen Professor Aitken och hans son, Charles (Peter Gilmore), chartrat fartyget "Texas Rose" att ta dem ut till havs. Där planerar de att använda en dykarklocka designad av den amerikanske ingenjören Greg Collinson (Doug McClure). Även om alla ombord på fartyget, även Greg, tror att professorerna Aitken bara ska titta på fiskar, är Charles och hans far ute efter bevis för existensen av den förlorade staden Atlantis. Charles och Greg råkar ut för äventyr redan på sitt första dyk. Nästan genast blir de attackerade av ett havsmonster som kommer in genom botten av dykarklockan, men Greg jagar bort det genom att köra in en strömförande ledning i dess mun.

Omedelbart efter detta upptäcker Greg och Charles en staty gjord av massivt guld, som sedan hissas upp till "Texas Rose". Besättningsmedlemmarna Grogan, Fenn och Jacko smider direkt planer på att själva lägga vantarna på guldstatyn. Grogan skär av kabeln som förtöjer dykarklockan, vilket lämnar Greg och Charles fångar på havsbotten. Strax därefter skjuter någon (troligen någon av de tre upprockiga matroserna) den äldre professor Aitken i ryggen. Just som Grogan ska överfalla "Texas Rose" kapten Daniels, anfaller en gigantisk bläckfisk och griper tag i alla på skeppet tillsammans med Greg och Charles i dykarklockan.

Delphine (Lea Brodie) i greppet av en väldigt stor gummi-bläckfisk.

En Mogdaan anfaller i "Warlords of Atlantis."

De sex skeppsbrutna vaknar upp i en stor, luftfylld grotta under havsbotten. Här möts de av Atmir, som förklarar att han tillhör den härskande klassen i Atlantis. Männerna från skeppet förs bort av hjälmförsedda, spjut-svingande väktare, som lovar att föra dem "i säkerhet." Atmir berättar att Atlantis inte bara är en stad utan sju städer och att de tre första har "förlorats under vattnet i de yttre gränserna för evigt." Atmir tar männen genom ett förhistoriskt träsk befolkat av ett monster som kallat "Mogdaan", och sedan vidare till Vaar, den fjärde staden. Greg och de andra kastas i en fängelsehåla. Charles, däremot, anses som vetenskapsman intelligent nog att möta Atraxon och Atsil, kungen och drottningen av Atlantis i Chinqua, den

femte staden. De vill göra Charles en av dem, och förklarar hur de ursprungligen kom från Mars och nu använder sina krafter att forma människans historia.

Under tiden blir Greg och "Texas Rose" besättning vänner med Briggs, kaptenen på "Mary Celeste" (ett riktigt fartyg som hittades utan någon besättning). Han är inofficiell ledare för Atlantis mänskliga slavar, vilka alla hämtats från olika fartyg för att utföra arbete åt atlantiderna. Greg får ett gott öga till hans vackra dotter Delphine. Briggs berättar också att slaverna används för att skydda Vaar från ständiga attacker av varelser som kallas Zaargs. Alla människor som kommer till Atlantis ges gälar så att de aldrig kan lämna Atlantis och återgå till syrerika ytvärlden. En plötslig (och praktisk) Zaarg-attack gör att Greg och de andra kan fly sin cell. Kapten Briggs blir uppäten av en Zaarg, men en upprörd Delphine hjälper Greg och besättningen, och visar dem en väg in Atraxons palats i Chinqua så att de kan rädda Charles. Men Charles njuter av sin nyfunna status bland de intellektuella atlantiderna och verkar inte vilja bli räddad, särskilt som de nu visat honom den framtid de tänkt skapa på jorden. Till slut ger sig hela gänget av och lyckas trots attacker från Zaarger, Mogdaan-monstret och till och med flygande kvastfeningar nå dykarklockan och ta sig tillbaka till skeppet. Det visar sig då att det är "Texas Rose" kapten Daniels som skjutit professor Aitken, eftersom han själv vill ha guldstatyn. En sista attack från Atlantis jättebläckfisk krossar fartyget, men alla utom Daniels kommer undan med blotta förskräckelsen i en livbåt.

Då denna film gjordes hade Amicus helt upplösts och filmen gjordes av producenten John Dark för produktionsbolaget EMI, som också jobbade mycket med TV. Förutom scener tagna i en studio var Atlantis representerat av gamla militära fort på Malta. Alla monster var denna gång tillverkade av Roger Dicken och är en blandning av handdockor och dockor som styrs av osynliga käppar och mekaniska hjälpmedel. Monstren filmades i extrem slow-motion och ser därför förvånansvärt effektiva ut. Bland skådespelarna syns några bekanta ansikten, i alla fall för oss som växt upp under 1980-talet. Charles spelades av Peter Gilmore, mer känd som polisongprydda skepparen Charles Onedin i TV-långköraren "Onedinlinjen". Nästan helt oigenkännlig bakom ett stort skägg och en tovig peruk är Robert Brown som kapten Briggs från "Mary Celeste". Brown spelade "M" i ett antal Bondfilmer under 80-talet. En av de skurkaktiga besättningsmännen gestaltas av John Ratzenberger, som senare blev ett bekant ansikte i populära komediserien "Skål".

Även "Warlords of Atlantis" blev en framgång, men visade sig vara den sista filmen i sitt slag, åtminstone på ett bra tag. Nu hade nämligen "Star Wars" kommit och de mer gammaldags äventyrsfilmerna producerade för ganska lite pengar fick flytta på sig. En filmjournalist drog sig till minnes Amicus Doug McClure-äventyr som "de filmer man med glädje gick och såg på matinée innan 'Star Wars' ändrade på hela filmbranschen." Framför allt ändrades snabbt toleransen för specialeffekter och de enklare trick som man kan se i Amicus filmer blev snabbt omoderna. Det ska dock påpekas att i de tre första "Star Wars"-filmerna används ofta samma sorts dockmonster som de vilka Roger Dicken tillverkade, fast mycket mer påkostade och slipade. Rancor-monstret i "Jedins återkomst" är till exempel en handdocka.

Regissören Kevin Connor gick vidare med en omfattande karriär inom både film och TV. Doug McClure fortsatte att dyka upp på film fram till sin död 1995. Han är inspirationen till "Simpsons"-figuren Troy McClure. Självt ett stort "Simpsons"-fan frågade McClure sin dotter "Driver de med mig?" när han fick se Troy i TV-serien.

Idag minns Amicus äventyrsfilmer med stor värme av de som såg dem då det begav sig och filmerna finner hela tiden nya beundrare. De är alla utgivna på DVD och kan köpas en och en, eller tillsammans i "Doug McClures äventyrsbox".

MONSTERPÄRLOR

Filmer du nog aldrig sett

Hercules in the Haunted World (1961)

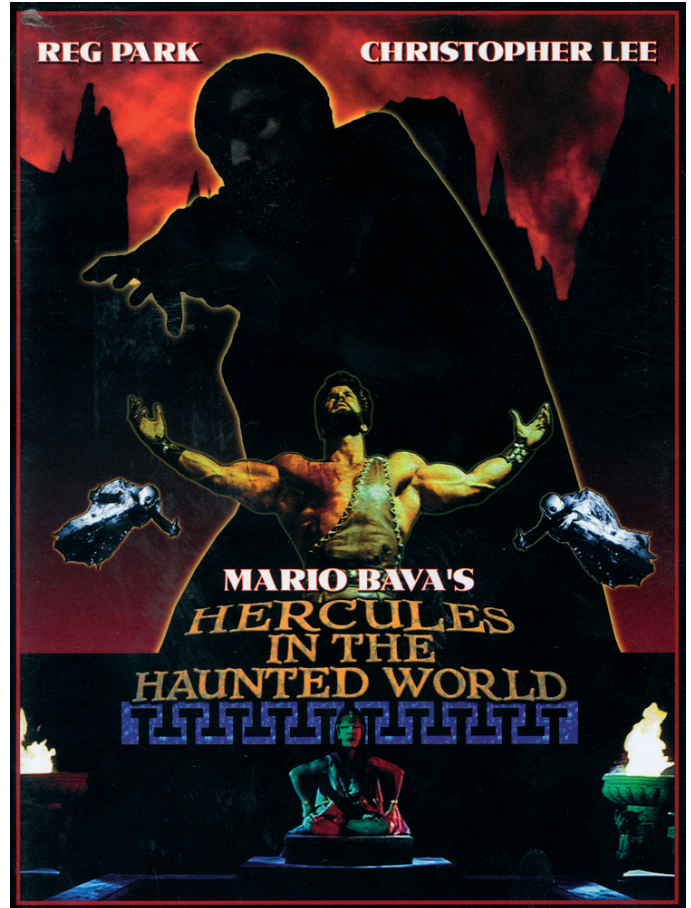
Under 1960-talet producerade Italien en mängd filmer om mytologiska muskel-hjältar, flera filmer om året, faktiskt. I Monsterklubben nr 4, 2009, berättade vi om denna era och fokuserade på en av dessa hjältar, Maciste. Den mest filmade figuren var annars Herkules, som ju hade en gedigen bakgrund i grekisk och romersk mytologi. Det fanns alltså mycket material från sagor och myter att hämta inspiration från.

"Hercules in the Haunted World" (i original "Hercole al Centro della Terra") från 1961 är kanske den mest lyckade av dessa. Detta beror framför allt på regissören Mario Bava, som från början arbetade som kameraman. Så småningom fick han förtroendet att regissera filmer och bevisade att han hade en fantastisk förmåga att göra filmer för väldigt lite pengar och få dem att se otroligt bra ut. "Hercules in the Haunted World" gjordes på en väldigt låg budget, men Bavas uppfinningsrikedom skapar den ena färgstarka scenen efter den andra.

Berättelsen börjar med Herkules (Reg Park) och hans gode vän Theseus (George Ardisson) är på väg till Konungariket Ecalia, där Herkules ska återförenas med sitt livs kärlek, prinsessan Dianira (Leonora Ruffo). De blir överfallna av ett gäng rövare, utan att inse att attacken egentligen är ett mordförsök mot dem. Bovarna blir snabbt besegrade och de som fortfarande kan stå på benen i slutet av bataljen tar till flykten när de inser att det är självaste Herkules de slåss mot. Framme i Ecalia får Hercules dåliga nyheter: kungen har dött, men hans dotter Dianira ännu inte har tagit över tronen. Hon har drabbats av en konstig sjukdom som påverkar hennes sinne

och lämnar henne i ett drömliknande tillstånd. Istället styrs nu riket av hennes farbror, den lömska Lyco (Christopher Lee).

Det var naturligtvis Lyco som beställde attentatet mot Herkules, vilket blir tydligt i en scen där Lyco dödar

P
å

Mario Bavas stämningsfulla och kusliga sagovärld, skapad på en väldigt låg filmbudget.

ledaren för de skurkar som misslyckades med uppdraget. Han har för avsikt att själva ta över Ecalias tron, varför han försänkt Dianira i en hypnotisk dvala för att hindra henne från att bli drottning. Herkules, som inte precis är känd för att vara kvicktänkt, tar ett tag innan han kopplar ihop detta. Han rådfrågar sibyllan, ett

Herkules tar sig an stenmonstret Procrustes. Theseus och Telemakhos ligger fastbundna i bakgrunden..

mystiskt orakel, som berättar för honom att Dianira bara kan återställas genom kraften hos en magisk sten som bara finns i Hades – den hemska underjorden som styrs av guden Pluto. Men för att komma in i Hades och dessutom kunna återvända måste han först hämta Hesperidernas gyllene äppel. Med på äventyret följer Theseus och den komiske Telemakhos (Franco Giacobini). Tillsammans ger de sig av i en båt för att hitta hesperidernas mytomspunna ö. Lyco är övertygad om att hjältarna antingen kommer att duka under eller tar för lång tid att återvända. Vid en bestämd tid kommer han nämligen att offra Dianira till Pluto, dricka hennes blod för att bli odödlig och härska över Ecalia i evigheter.

Nu följer en rad episoder där hjältarna ställs inför olika hinder. Hesperiderna ö är en dyster plats, där vackra kvinnor lever i mörker. Äpplet växer i toppen på ett enormt träd som Herkules måste klättra upp i. Under tiden råkar hans bägge vänner illa ut. De tillfångatas av monstret Procrustes, som ser ut som en människolik figur av levande sten. Procrustes binder fast Theseus och Telemakhos vid sträckbänkar, där de ska slitas itu. Herkules anländer i rättan tid, så klart, och slungar Procrustes mot en bergvägg så den rämnar. På det sättet skapas samtidigt en lämplig väg ner i underjorden! Sedan börja färden ner i Hades, där faror dyker upp i form av sjöar av eld och kokande lera. De flesta hoten undviks genom hjältarnas rena hjärtan, inte deras styrka. I en scen frestas Theseus att rädda en vacker kvinna som naken står kedjad vid en enorm stenpelare. Herkules avråder honom och den kvinnliga demonen försvinner i ett moln av eld. Theseus träffar dock en vacker flicka, som visar sig vara Plutos dotter Persephone och

Den onde Lyco (Christopher Lee) gör sig redo att offra Dianira åt Pluto.

lyckas få henne att följa med honom. Till slut hittar de den magiska stenen och återvänder till båten. Hesperidernas gyllene äppel visar sig inte vara till någon större nytta i Hades, men räddar dem från en fruktansvärd storm till havs.

Väl tillbaka i Ecalia upptäcker Herkules och hans kamrater att landet verkar ha fallit i mörker. Herkules väcker upp Dianira med stenen och ger sig sedan av till Theseus palats för att övertala honom att föra tillbaka Persefone till underjorden. Pluto är en mäktig fiende och bör inte retas upp på detta

De flygande odöda kravlar ur sina gravar på Lycos befallning.

sätt. Det blir emellertid bråk mellan de gamla vännerna och medan Herkules läxar upp Theseus sätter Lyco sina lömska planer i verket. Lyco måste offra Dianira mitt under en månförmörkelse för att bli odödlig och då Herkules till slut inser vad som håller på att hända är det nästan för sent. För att stoppa hjälten kallar Lyco på ett gäng flygande, zombielika vampyrvarelser, som kravlar ut ur sina gravar och anfaller Herkules. Dessa besegras snart med hjälp av stora stenpelare som Herkules kastar mot dem. Med en annan pelare naglas Lyco fast och förintas av månförmörkelsens mystiska kraft. Slutet gott allting gott! Persefone återvänder också till underjorden, om någon undrade över det.

Som du märker är själva handlingen inte så mycket att hänga i julgranen. Men Bavas foto gör filmen otroligt vacker att se på. När hjältarna färdas över havet i sin båt kokar himlen av röda och mörkblå stormmoln. Dessa är framställda genom att spruta ut färg i en stor vattentank och sedan dubbelkopiera in resultatet över scenerna med båten till havs. Det är ett enkelt trick men ser mycket effektivt ut. Filmen tar sig psykedeliska uttryck ibland, där färg, form, ljus och mörker blandas i drömlika scener. Filmen ser dyrare ut än vad den var. Faktum är att "Hercules in the Haunted World" är en av de billigare produktionerna i sitt slag från denna tid. Bava hade ett minimum av kulisser, bara några väggar och pelare som han flyttade runt inför varje ny tagning. Vid ett tillfälle sägs han ha behövt ännu en pelare i förgrunden och stack då helt enkelt en tändsticka i en bit modellera framför kameran. På så sätt fick han fram siluetten av ännu en pelare!

Herkules spelas av Reg Park, som också tillför till filmens visuella kvalitéer, skulle man kunna säga. Han ser verkligen ut som man tänker sig Herkules. Reg Park var en framgångsrik brittisk bodybuilder, som hjälpte Arnold Schwarzenegger igång med sin karriär. Park spelade Herkules en gång till, i "Hercules and the Captive Women", en film som till skillnad från denna hade en större budget för kulisser och kostymer. Lyco spelas av Christopher Lee som vid den här tiden var berömd för sin roll som greve Dracula. Man kan säga att Lyco är ännu en variant av de vampyrroller som Lee blev erbjuden som följd av detta. Lee talar åtminstone fem språk flytande och gjorde under 1960-talet flera filmer i Italien, Spanien och Tyskland.

På senare år har "Hercules in the Haunted World" släppts på en dubbel-DVD, där man kan se både den italienska originalversionen och den dubbade amerikanska. Tyvärr finns inte Christopher Lees egna, uttrycksfulla röst med i någon av versionerna, utan han har bägge gångerna blivit dubbad av andra skådespelare. Den restaurerade bildkvaliteten på dessa DVDer visar dock upp filmen i sin fulla glans och gör rättvisa åt Mario Bavas färgstarka scener.

TjejMONSTER

Frankensteins brud

Det är faktiskt inte bara män som spelat monster på film, även om man först tänker på figurer som greve Dracula, Frankenstein och varulven. Till och med Godzilla brukar omnämnas som "han". Det finns gott om kvinnor som skrämt publiken genom tiderna och vi tänkte uppmärksamma några av dem här.

Ett av de äldsta kvinnliga filmmonstren, och kanske till och med det första, är Frankensteins brud från filmen med samma namn. Om man har sett "Frankenstein" (1931) så vet man att den filmen slutar med att monstret (verkar det som) går under i en brinnande väderkvarn. "Frankensteins brud" (1935) börjar dock med avslöjandet att monstret lever i alla högsta grad. Trots att han är aningen bränd har han överlevt och kommer i kontakt med den mer än lovligt galne doktor Pretorius, som en gång varit lärare åt Henry Frankenstein, monstrets skapare. Pretorius försöker övertala Henry att bygga en kvinna åt monstret och visar stolt upp en samling miniatyrmänniskor som han håller fångna i glasburkar. Pretorius skålar entusiastiskt för deras gemensamma projekt: "Till en ny värld av gudar och monster!" Men Henry tycker idén är motbjudande och vägrar. Pretorius räknade med detta och skickar monstret att kidnappa Henrys fru Elizabeth. Nu måste Henry Frankenstein samarbeta och de bägge männen konstruerar ett kvinnligt monster från delar av unga flickors lik.

Resultatet är en märklig varelse. Hennes klädnad liknar en blandning av en mumies svepning och en aftonklänning. Den elektriska laddning som gett liv åt hennes hjärna har fått håret på huvudet att ställa sig rakt uppåt och bakåt. En elegant silvervit sträng av vita hårstrån glider genom den vilda frisyr. "Frankensteins brud!" utropar Pretorius stolt. Kvinnan tar sina första staplande steg och det entusiastiska monstret rusar fram till henne. "Vän..?" undrar monstret, men hans brud väser åt honom som ett vilt djur och springer istället till skydd vid Henrys sida. Elizabeth har rymt från sin fångenskap och kommer in i laboratoriet. Monstret griper tag i en spak som kan överlasta hela kraftnätet i tornet där experimentet utförts. "Gå! Ni leva!" ropar monstret till Henry och Elizabeth, och de flyr platsen.

Till Pretorius och den tilltänkta "bruden" säger monstret "Ni stannar! Vi hör till de döda!" Pretorius kryper ihop av skräck och bruden väser medan monstret faller en tår och spränger hela tornet i luften genom att dra ned spaken.

Frankensteins brud tillhör de klassiska filmmonstren, även om hon inte alls är lika gräslig som sina kollegor monstret, varulven och mumien. Bruden spelades av Elsa Lanchester som var tvungen att genomlida flera timmars sminkning för sin roll. Hennes makeup, liksom monstrets, skapades av Jack Pierce, som under 1930-40-talen var ansvarig för sminket på filmbolaget Universal. Boris Karloff, som spelade monstret, fick sitta extra länge i sminkstolen, eftersom hans rollfigur denna gång också skulle ha bränd hud. Lanchesters makeup bestod av långa operationsärr som gick upp längs hennes hals och bakom öronen. Den vilda frisyren var en blandning av hennes eget hår och en peruk som bars upp av ståltrådar.

Lanchester spelade en roll till i filmen. "Frankensteins brud" börjar med att Mary Shelley (boken "Frankensteins" författare) sitter i ett slott tillsammans med poeterna Lord Byron och Percy Shelley (också hennes make). Byron är inte nöjd med slutet på den historia som Mary tidigare berättat, alltså den första filmen, och begär att hon ska fortsätta monstrets äventyr. Lanchester spelar Mary Shelley i denna prolog till filmen och bär en klänning som faktiskt var ett av de dyraste inslagen i hela inspelningen. I filmens rollista står Lanchester bara angiven som "Mary Shelley". I rollen som bruden står bara "?", liksom det hade gjort för monstret i den första "Frankenstein". Detta var så klart ett trick av filmproducenterna för att göra rollen mer mystisk. "Frankensteins brud" var en stor framgång och fick på 1980-talet titeln "den bästa fantasyfilm som gjorts" (en utmärkelse som räknade in skräck och science fiction-filmer).

Jennifer Beals som ett annorlunda monster i "Frankensteins brud" (1985)

Lanchester spelade aldrig monster på film igen och hennes brud dök aldrig upp i någon annan produktion. Dock blev figuren så populär att Frankensteins brud sedan dess har synts i serietidningar, som plastmodeller, halloweenkostymer och i andra sammanhang. 1985 gjordes en ny "Frankensteins brud", med sångaren Sting som Frankenstein, Clancy Brown som monstret och Jennifer Beals som bruden. Denna kvinnliga varelse var olik originalet på många sätt. Framför allt var hon ett perfekt lyckat experiment och fullkomlig i sin skönhet. I slutet av filmen avvisar hon inte monstret utan reser ut i världen med honom som bror och syster.

B-FILMERNAS ANFALLER!

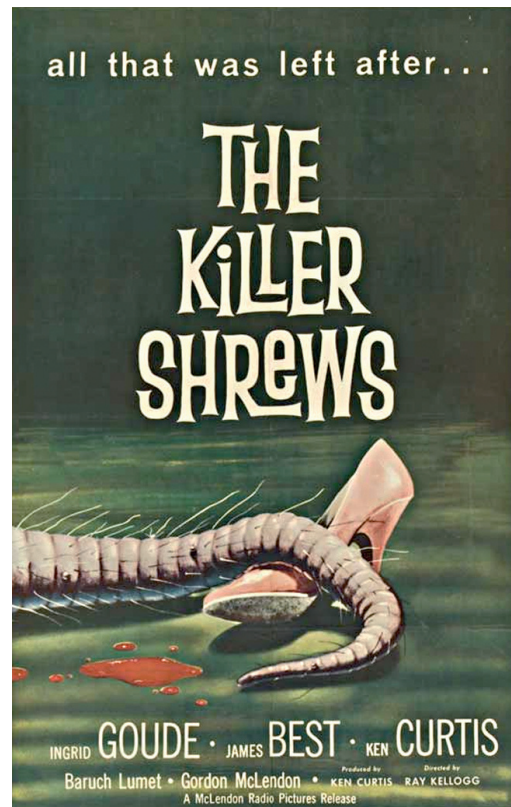
The Killer Shrews (1959)

Japp, ni som kan er engelska har alldeles rätt: Denna film heter faktiskt "Mördar-näbbmössen". Exakt vem som kom på att använda näbbmöss som monster i en film är en gåta, men ni behöver inte bekymra er om hur effektivt detta koncept är, eftersom monstren ändå inte liknar näbbmöss. En allvarlig berättarröst inleder filmen med att berätta exakt varför vi bör vara stela av skräck: "Det vildaste och mest ondskefulla av alla djur är den lilla näbbmusen. Den äter endast i månens mörker. Han måste äta sin egen kroppsvikt varannan timme, eller svälta, och näbbmusen slukar allt - ben, kött, märg, allt. I mars, först i Alaska och sedan genom en stadig invasion söderut, fanns rapporter om en ny art: Den jättelika mördar-näbbmusen!"

Kapten Thorne Sherman och hans kollega Rook anländer sedan till en ö för att leverera en hemlig last till doktor Cragis. Då doktorn, hans dotter Ann och fastighetsskötaren Jerry möter Sherman och Rook har sjömännen dåliga nyheter: En stor storm är på väg mot ön. Man tar därför skydd i doktor Cragis villa och påbörjar den aktivitet som kommer att uppta större delen av filmen – ett hejdlöst supande. Alla står, eller sitter, i vardagsrummet, vilket verkar vara den enda större kuliss man byggt till filmen och tar en drink, och en till, och en till. Alla är hela tiden på gång att ta ett glas, ordna påfyllning eller fråga om någon vill ha en till. Det dricks så mycket under den första halvtimmen att man är rädd att personerna i handlingen kommer att hinna dö av alkoholförgiftning innan några monster dyker upp för att göra slut på dem. Emellan suparna diskuteras olika saker, till exempel att dr Cragis experiment handlar om att förminska människans storlek så att vi inte behöver äta lika mycket och på så sätt bli av med svälten i världen. Vi får också lära känna doktors

En "näbbmus" anfaller!

nördige assistent Baines och trädgårdsmästaren Mario. Bägge av dessa har "monsteroffer" stämplat i pannan. Värst av alla dricker Jerry, vars spritberoende efter tålmodig väntan från publikens sida till slut leder till att monstren dyker upp. Det framkommer att dr Cragis använt näbbmöss som försöksdjur och av misstag skapat jätteversioner av dessa. Genom fylleslarv har Jerry lämnat dörren till deras bur öppen och de förvuxna kreaturen rymmer. Nu drar stormen in över ön och samtidigt går drickandet upp i högsta växel. Spänningarna i rummet är påtagliga. Det framkommer att Ann

varit ihop med Jerry tills hon tröttnat på hans alkoholvanor. Sherman och Jerry utväxlar hårda, manliga kommentarer för att avgöra vem som är mest karl av dem och Jerry börjar stjäla andras glas och sveper innehållet. Gudskelov har en jätte-näbbmus smugit sig in i källaren och Sherman och Mario följer efter för att avliva odjuret. Men jätte-näbbmussen är smartare än dem och överraskar Mario med ett bett i benet. När man nu äntligen får se jätte-näbbmössen är det uppenbart vad djuren egentligen är: Hundar med

Vad ungefär halva filmen går ut på.

masker på huvudet och något som liknar bitar av gammal ryamatta på kroppen. Sherman skjuter hund-näbbmussen och lägger ett förband om Marios ben. För att dra åt förbandet sticker Sherman in sin revolvers kolv under en tygbinda och snurrar vapnet några gånger, ömsom pekande den laddade revolvren mot Marios huvud, ömsom mot sitt eget skrev. Detta verkar dock inte bekymra någon av dem, och männen återvänder till huset, lyckligtvis utan skottskador. Alla tar sig en drink medan dr Cragis förklarar att näbbmössens bett är giftigt, vilket alltså betyder att det är kört för Mario. Nere vid båten kollar Rook så att ingenting blivit skadat i stormen. Han överraskas av näbbmössen och söker sin tillflykt i ett träd. Dock inget stort, stadigt träd utan ett litet ungträd som uppenbarligen inte kan orka hålla uppe den kraftige Rook. När Sherman senare går att söka efter sin vän hittar han bara kamratens söndertrasade kläder. Tillbaka i villan är belägringen snart i full gång. Näbbmössen äter sig genom väggarna, dödar Bains och tvingar ut resten av gänget. Sherman lyckas hastigt svetsa ihop ett gäng plåttunnor, vilka sedan han använder som en sorts jätterustning åt sig själv, Ann och dr Cragis för att ta sig ner till båten oskadda. Jerry sitter på taket och skjuter näbbmöss, men kliver sedan ner och blir uppäten. De övriga flyr ön och lämnar näbbmössen åt sitt öde.

Det här är en film gjord för lite pengar och det syns. De till "näbbmöss" utklädda hundarna ser inte kloka ut, men man får beundra filmmakarnas påhittighet. Det kunde heller inte varit lätt att få juck-

De överlevande (gömda i plåttunnor) flyr mot friheten och ut ur filmen.

arna att springa omkring i sina märkliga kostymer utan att skaka av dem. I många scener viftar hundarna glatt på svansarna, så de verkar i alla fall ha haft roligt under inspelningen. "The Killer Shrews" skickades ut till biograferna i ett filmpaket tillsammans med "The Giant Gila Monster", om en ökenödda som vuxit sig opraktiskt stor. För några år sedan släpptes bägge filmerna på en dubbel-DVD, för alla de av oss som vill se okända skådespelare kämpa mot både mördar-näbbmöss och skrumplever.